

Układ nerwowy

Nervesystemet

1. Komórka, narząd, układ

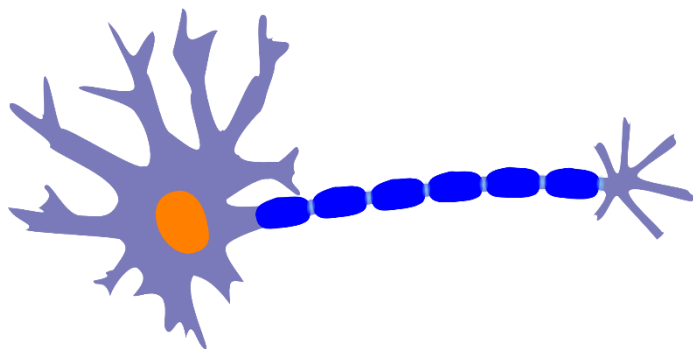
Ciało człowieka składa się z ponad 200 różnych rodzajów **komórek**. Inny rodzaj komórek znajdziesz w mięśniach, a zupełnie inny we włosach. Każdy typ komórki ma inne zadanie do wykonania, a wszystkie razem muszą ze sobą współpracować.

Z komórek zbudowane są wszystkie nasze **narządy**. Grupy narządów, które spełniają jedną funkcję, nazywamy **układem**. W naszym ciele istnieje np. *układ krwionośny, układ trawienny, układ oddechowy i układ nerwowy*.

Układ nerwowy zbudowany jest z komórek nerwowych, neuronów.

Neurony sterują całym naszym ciałem, jego **ruchami** i funkcjami.

2. Komórki nerwowe: neurony

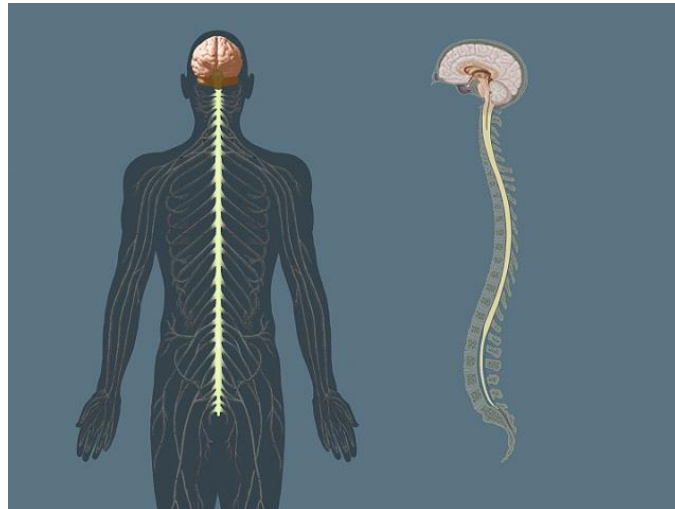
Komórka nerwowa www.pixy.org

Komórki nerwowe przesyłają między sobą informacje i sygnały. Robią to **błyskawicznie!** W trakcie jedzenia pomiędzy mózgiem i ustami nieustannie przesyłane są informacje i impulsy. Dzięki temu gryziesz, żujesz, połykasz oraz czujesz smak jedzenia i jego zapach.

www.pixy.org

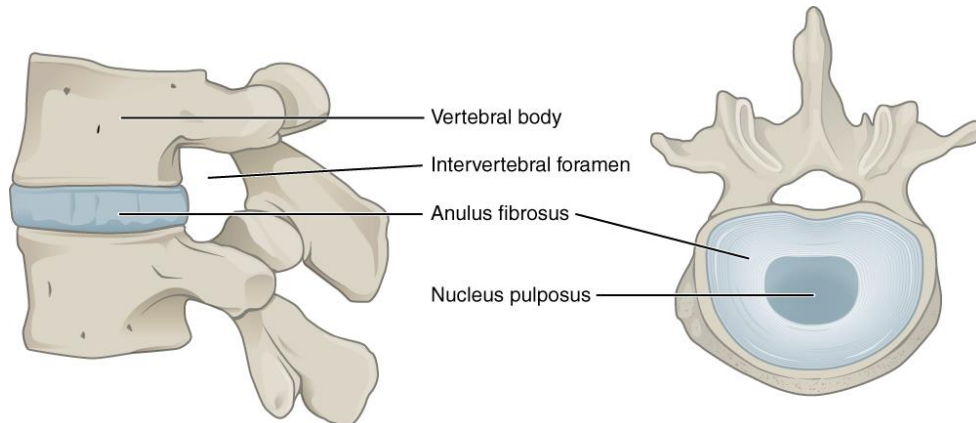
NORSK	POLSK	NORSK	POLSK
lynraskt		nerveceller	
celler		bevegelser	
organer			
systemer			

3. Ośrodkowy układ nerwowy Sentralnervesystemet

www.pixy.org

Ośrodkowy układ nerwowy to **mózg i rdzeń kręgowy**. Mózg chroniony jest przez **czaszkę**, zaś rdzeń kręgowy biegnie wewnątrz **kręgosłupa**.

Kręgi kręgosłupa widziane z boku i z góry.

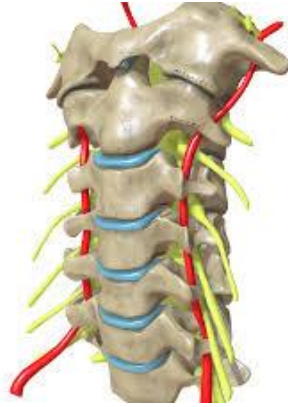
www.commons.wikimedia.org

Mózg jest szefem tego zespołu i do niego biegną wszystkie sygnały z całego ciała. Rdzeń kręgowy zajmuje się przede wszystkim przesyłaniem sygnałów.

NORSK	POLSK	NORSK	POLSK
ryggraden		hodeskallen	
ryggmargen		kraniet	
hjernen			

4. Obwodowy układ nerwowy Det perifere nervesystemet

Z rdzenia kręgowego biegnie sieć nerwów, które docierają do wszystkich części naszego ciała. Wszystkie te przewody tworzą razem **obwodowy układ nerwowy**.

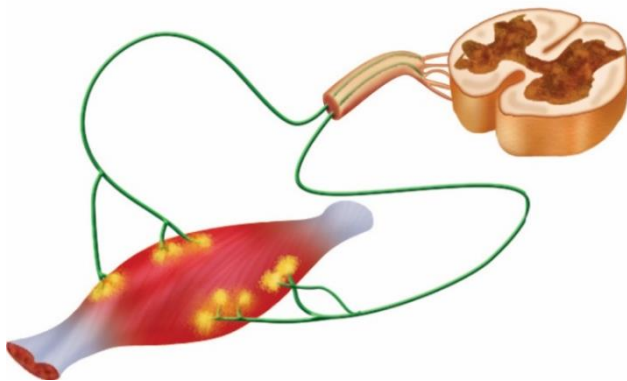
Z rdzenia kręgowego wychodzą wiązki nerwów. www.commons.wikimedia.org

Składa się on z dwóch rodzajów nerwów: tych, które przewodzą sygnały ze wszystkich zakamarków ciała do mózgu oraz tych, które przesyłają sygnały z mózgu do reszty ciała.

4a. Sygnały biegnące z mózgu.

Jeśli chcesz podnieść jakiś przedmiot, twój mózg wysyła sygnał, który biegnie przez rdzeń kręgowy, a z niego przez nerw motoryczny aż do ręki. Na rozkaz mózgu twoja ręka chwyci przedmiot i podnosi go.

Motoryczny oznacza 'związany z ruchem'. Niektórzy ludzie są bardzo sprawni motorycznie.

Komórka nerwowa steruje włóknem mięśniowym.
www.courses.lumenlearning.com

4b. Sygnały biegnące z wszystkich części ciała do mózgu.

www.pixabay.com

Spójrz na fotografię. Kiedy dotykasz ręką czegoś zimnego, komórki czuciowe w skórze wysyłają sygnał, który biegnie nerwem wzdłuż ręki, a potem przez rdzeń kręgowy prosto do mózgu. Tam sygnał jest analizowany. Mózg decyduje, że to, co odczuwasz, to zimno.

To samo dzieje się, kiedy odczuwasz smak, dotykasz rzeczy lub czujesz **ból**. Te sygnały biegną przez **nerwy sensoryczne**, czyli **czuciowe**.

Ciekawostka: Czy wiesz, że w skórze człowieka nie ma komórek czuciowych rozpoznających **wilgoć**? Dlatego jeśli siądziesz na coś mokrego, to czujesz tylko ciepło lub zimno.

nafo.oslomet.no

Słowo **sensoryczny** oznacza 'związany z odczuwaniem zmysłami'. Popularna zabawka dla malutkich dzieci to np. mata sensoryczna, czyli pobudzająca dotyk, słuch i wzrok dziecka.

4c. Komórki nerwowe są wrażliwe i delikatne.

www.pixabay.com

Jeśli komórka nerwowa zostanie uszkodzona, nie można jej już naprawić, ani zastąpić inną komórką. Dlatego złamanie kręgosłupa i przerwanie rdzenia kręgowego jest takie niebezpieczne i niestety nieodwracalne. Prowadzi ono do *paraliżu*, czyli utraty czucia i kontroli nad ciałem. Człowiek **sparaliżowany** od pasa w dół nie może poruszać nogami i w ogóle ich nie czuje.

NORSK	POLSK	NORSK	POLSK
sårbar		motorisk	
sensorisk		muskelfiber	
lam		fuktighet	
smerte			

Zadanie 1. Połącz słowa:

NORSK		POLSK
celler		błyskawicznie
hjernen		czaszka
hodeskallen		komórki
lam		kręgosłup
lynraskt		motoryczny
motorisk		mózg
nerveceller		narządy
organer		neurony
det perifere nervesystem		rdzeń kręgowy
ryggmargen		sensoryczny
ryggraden		sparaliżowany
sensorisk		układ obwodowy
sentralnervesystem		układ ośrodkowy
systemer		układy
sårbar		wrażliwy/delikatny

Nervesystemet-polsk

--	--	--

Część 1-4 Zadanie 2. Połącz części zdań:

Ciało człowieka składa się z...

...nazywamy UKŁADEM.

Narządy, które spełniają
wspólną funkcję ...

...zbudowany z neuronów.

Układ nerwowy jest ...

... z mózgu do np. ręki lub nogi,
która się porusza.

Ośrodkowy układ nerwowy...

...to nerwy, wychodzące z
rdzenia kręgowego i biegnące
do wszystkich części ciała.

Obwodowy układ nerwowy...

... oznacza paraliż, czyli utratę
kontroli i czucia.

Nerwy motoryczne
wysyłają sygnały ...

... np. ze skóry do mózgu,
informując o doznaniach
czuciowych.

Nerwy sensoryczne
wysyłają sygnały ...

...komórek różnego rodzaju.

Rdzeń kręgowy jest wrażliwy
i delikatny, czyli ...

...to mózg i rdzeń kręgowy.

Przerwanie rdzenia
kręgowego....

... jeśli zostanie przerwany, nie
można go już połączyć.

5. Mózg Hjernen

www.pixabay.com

Mózg to niesamowity narząd! **Mózg i rdzeń kręgowy** stanowią **centralny układ nerwowy**, najbardziej zaawansowany system naszego ciała.

Mózg kontroluje działanie wszystkich narządów naszego ciała, zupełnie bez naszej wiedzy. Steruje takimi zjawiskami jak: **myśli, działanie, uczucia i pamięć**. Sygnały z mózgu docierają w mgnieniu oka do całego ciała.

Kiedy uczysz się nowych słów i zdobywasz nowe umiejętności, twoja **wiedza** jest magazynowana w mózgu. Nie da się go jednak zapełnić do końca. *Im częściej go używasz, tym jest sprawniejszy i lepiej działa.*

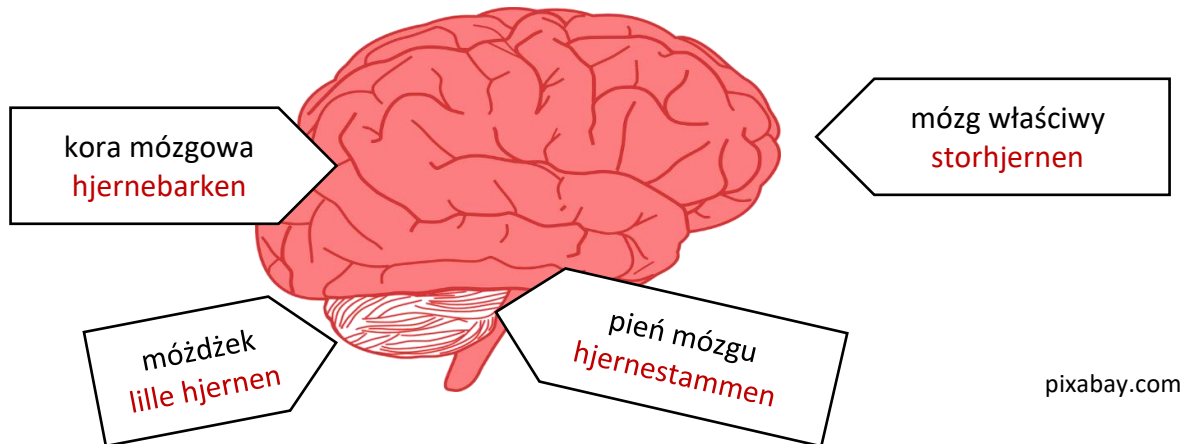
Mózg **rozwija** swoje możliwości przez całe życie, zwłaszcza jednak w dzieciństwie i wczesnej młodości. Powstaje wówczas w mózgu mnóstwo **połączeń** nerwowych, dzięki którym można **przyswoić sobie** ogromną ilość wiedzy.

NORSK	POLSK	NORSK	POLSK
følelser		ryggmargen	
handler		sentralnervesystem	
hjernen		tanker	
hukommelse		tilegne seg	
koblinger		utvikle	
kunnskap			

6. Budowa mózgu Hjernens oppbygging

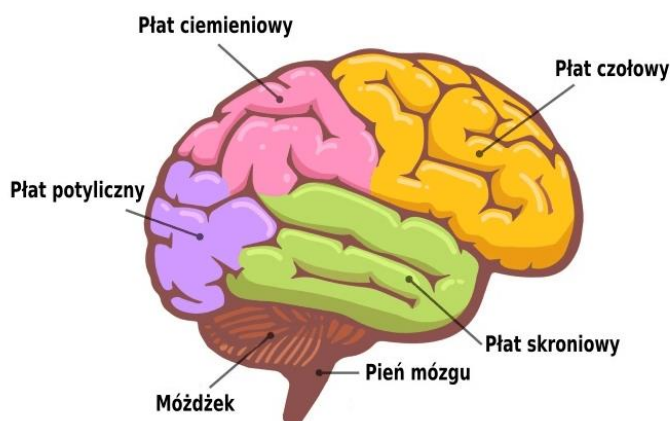
Mózg i jego sąsiednie struktury noszą nazwę **mózgowie**. Mózg jest chroniony przed uszkodzeniem przez twarde kości czaszki.

Największa część mózgowia to właśnie mózg. Dzieli się on na trzy główne części: mózg właściwy, mózdzek i pień mózgu. Mózg właściwy jest pokryty korą mózgową.

Mózg właściwy pokryty jest **pofałdowaną korą mózgową**. Korę mózgową można podzielić na dodatkowe części:

- płat czołowy (czyli ta część mózgu, która znajduje się za naszym czołem)
- płat ciemieniowy (na szczycie głowy)
- płaty skroniowe (z boku głowy)
- płat potyliczny (z tyłu głowy)

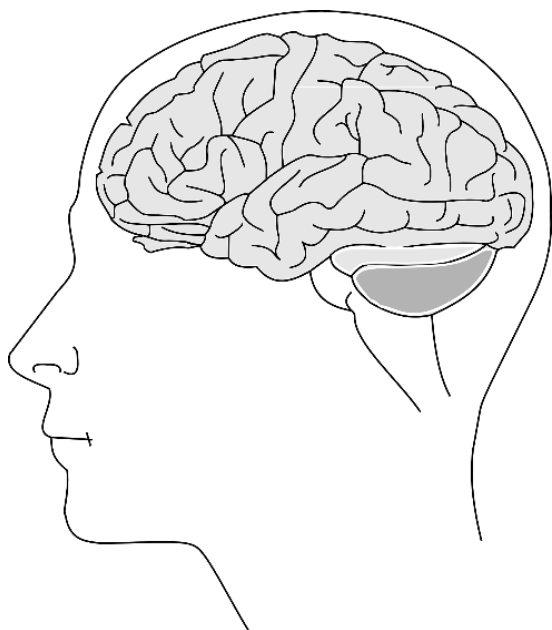
freepik.com

Każdy z elementów mózgowia pełni własne, bardzo ważne funkcje. Naukowcy wciąż są w trakcie poznawania funkcji mózgu, ciągle skrywa on wiele tajemnic. Bardzo wiele można się dowiedzieć, badając pacjentów z urazami mózgu. Kiedy uszkodzony zostanie jakiś fragment mózgu, wyraźnie widać jaką rolę pełnił.

nafo.oslomet.no

NORSK	POLSK	NORSK	POLSK
storhjernen		gåter	
lillehjernen		forskere	
hjernestammen		hjerneskode	
hjernebark		foldet	

7. Jak mózg się uczy? Hvordan lærer hjernen ?

pixy.org

Mózg to **mięka** wodnista masa o wadze około 1,4 kg. W mózgu znajduje się około 100 miliardów **komórek nerwowych (neuronów)**. Komórki te łączą się ze sobą, a całkowita liczba **połączeń** wynosi prawdopodobnie około 100 000 miliardów. Trudno sobie nawet wyobrazić taką liczbę. To dużo więcej niż liczba gwiazd we wszechświecie!

Neurony przesyłają sobie impulsy chemiczne i elektryczne. Połączenia neuronów, czyli **sieci**, powstają w wyniku naszych **przeżyć i doświadczeń**.

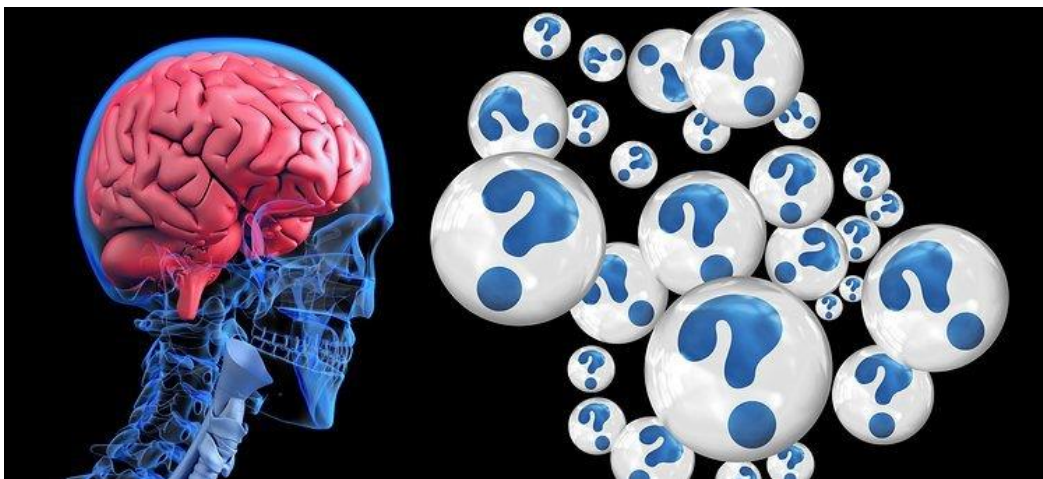
Kiedy nauczyłeś się chodzić, pewna grupa neuronów w twoim mózgu połączyła się w sieć i zaczęła się ze sobą komunikować. Początkowo ta komunikacja nie działała jeszcze sprawnie i chodziłeś **chwiejnie** i niestabilnie. Po pewnym czasie jednak sieć zaczęła działać doskonale, a twój chód stał się pewny i **stabilny**. Połączenia między neuronami były coraz silniejsze, a w końcu wszystko zaczęło działać w zasadzie automatycznie. Idąc nie musisz zastanawiać się, jak stawiać kolejne kroki.

To samo dotyczy innych umiejętności jak np. jazda na rowerze czy kierowanie samochodem. Początkowo są trudne, z czasem coraz łatwiejsze, aż w końcu stają się zupełnie proste i zautomatyzowane.

pxhere.com

NORGE	POLSK	NORGE	POLSK
<i>bløt masse</i>		<i>nervecellene</i>	
<i>erfaringer</i>		<i>opplevelser</i>	
<i>forbindelser</i>		<i>stødig</i>	
<i>nettverk</i>		<i>ustøtt</i>	

pixabay.org

8. Rozwój mózgu *Hjernen i utvikling*

Rozwój mózgu, czyli uczenie się to po prostu tworzenie nowych połączeń między neuronami. Działa to podobnie jak z **mięśniami**, im częściej go używasz, tym jest sprawniejszy.

Największy rozwój mózgu następuje, kiedy robimy rzeczy zupełnie nowe. Mogą to być zarówno czynności fizyczne (nowy sport, **robienie na drutach**, używanie nowego narzędzia itp.) jak i rozwiązywanie problemów teoretycznych wymagających **zastanawiania się**.

Mózg rozwija się przez całe życie, ale są dwa **okresy** w życiu, w których rozwija się szczególnie intensywnie. Pomyśl, ilu nowych rzeczy uczy się **małe dziecko** w pierwszych dwóch latach życia! Mózg dziecka w tym czasie **podwaja** swoją objętość i jest nastawiony przede wszystkim na tworzenie nowych połączeń, czyli uczenie się. To samo dzieje się w wieku nastoletnim. Mózg nastolatka zwiększa swoją **pojemność** i gotowość na uczenie się nowych rzeczy. Czy to nie dobra wiadomość? Ileż nowych **możliwości** to nam daje!

NORGE	POLSK	NORSK	POLSK
<i>dobler</i>		<i>gruble</i>	
<i>kapasitet</i>		<i>periode</i>	
<i>muligheter</i>		<i>spedbarn</i>	
<i>muskel</i>		<i>striking</i>	

9. Jak zapewnić sprawne działanie mózgu

Hvordan holde hjernen frisk?

Mózg stanowi tylko 2 % masy ciała, ale zużywa aż 20% energii, którą produkuje nasz organizm. Nasze mózgi to bardzo **żarłoczne** narządy!

Żeby sprawnie działać, mózg potrzebuje trzech ważnych rzeczy, które to ty musisz mu zapewnić.

1. WYSIŁEK FIZYCZNY

Najlepiej na świeżym powietrzu. Tak wyćwiczysz mózg i zapewnisz mu potrzebny tlen.

2. SEN

To dla mózgu element niezbędny.

W czasie nocnego snu mózg niejako układa na miejsce całą **wiedzę** i **umiejętności** zdobyte w ciągu dnia. 8-10 godzin snu to konieczna ilość dla młodego człowieka.

Mózg człowieka niewyspanego działa znacznie gorzej, ma trudności z koncentracją i zapamiętywaniem.

pixabay.org

3 POŻYWIENIE

Mózg potrzebuje do działania dużych ilości energii.

Najlepsze źródła energii to:

Zdrowe węglowodany:

ciemne pieczywo, kasze, płatki owsiane

Zdrowe tłuszcze: ryby, oliwa z oliwek, oleje roślinne, orzechy, **migdały, pestki dyni i słonecznika, awokado**

I oczywiście koniecznie witaminy i minerały z owoców i warzyw!

NORSK	POLSK	NORSK	POLSK
gresskarkjerner		grovt brød	
grådig		havregryn	
mandler		ferdigheter	
kunnskap		føde	
oksygen			

Część 5-9 Zadanie 1. Połącz słowa:

NORSK		POLSK
å doble		doświadczenia
erfaringer		działania
ferdigheter		niemowlę
føde		możliwości
følelser		myśli
gruble		pamięć
grådig		podwajać
handlinger		pojemność
hukommelse		pokarm, pożywienie
kapasitet		połączenia
koblinger		przeżycia
kunnskap		rozwijać się
muligheter		sieć
nettverk		uczucia
opplevelser		umiejętności
spedbarn		wiedza
tanker		zastanawiać się
utvikle		żarłoczny, chciwy

Mózg steruje...

...w dzieciństwie
i w okresie nastoletnim.

Mózg rozwija się
szczególnie intensywnie...

...wazy około 1,4 kg.

Mózg działa podobnie jak
mięśnie, czyli...

...ogromne ilości komórek
nerwowych (neuronów) .

W mózgu znajdują się...

...im częściej go używasz,
tym jest sprawniejszy.

Mózg dorosłego
człowieka...

...mózg potrzebuje energii i snu.

Uczenie się to po prostu...

...tworzenie nowych połączeń
między neuronami w mózgu.

Największy rozwój mózgu
następuje...

...pamięcią, uczuciami,
myśleniem i działaniem
wszystkich organów ciała.

Żeby sprawnie działać, ...

...kiedy robimy rzeczy zupełnie nowe.

Nervesystemet-polsk

Źródła/ Kilder

Elevkanalen.no

'Hjelp barna med biologi, fysikk og kjemi' Spektrum Forlag

Epodreczniki.pl

<https://utw.uj.edu.pl/documents/6082181/1c5de254-abba-4683-94af-598b82e6b5a3>